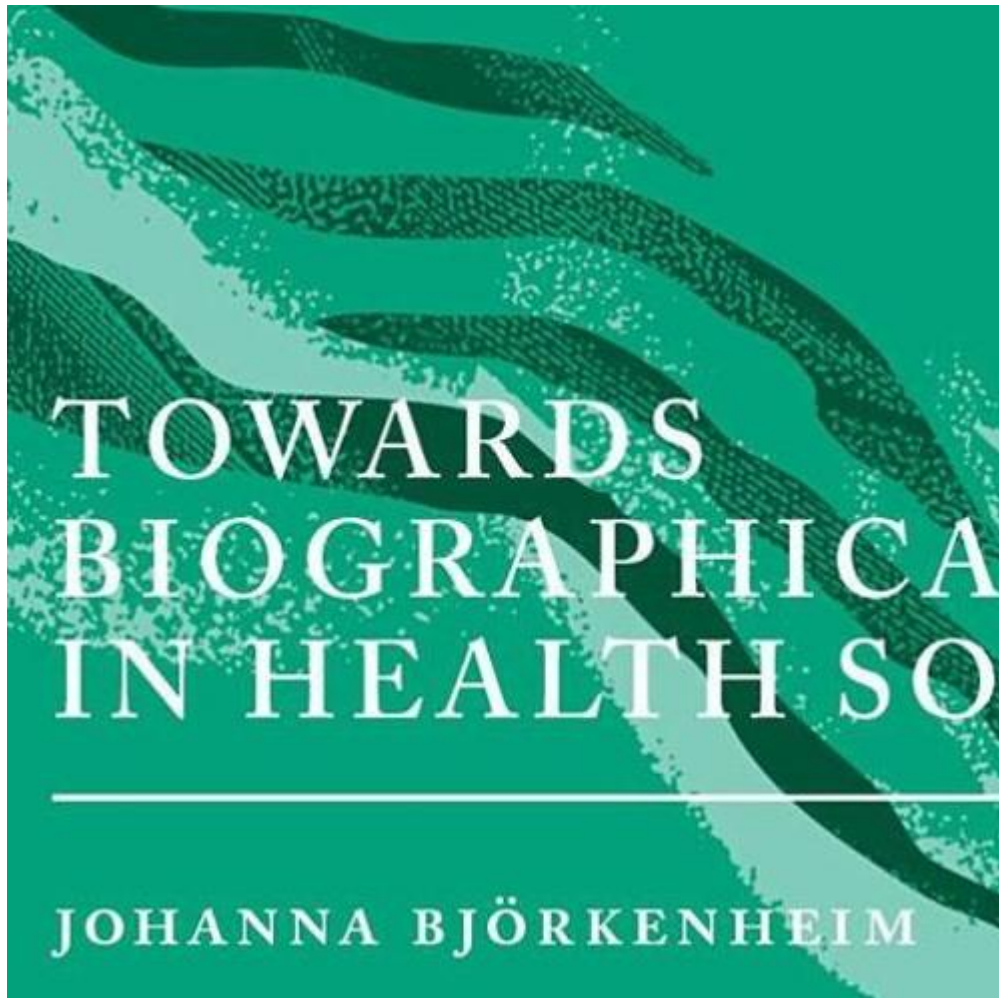

Rapport över tvåspråkig studiecirkel om
biografiska perspektiv i socialt arbete hösten
2018

Ilona Fagerström & Johanna Björkenheim

Mathilda Wrede-institutet

Våren 2019

Innehåll

Rapport över tvåspråkig studiecirkel om biografiska perspektiv i socialt arbete hösten 2018.....	1
1. Bakgrund och syfte	3
2. Marknadsföring och deltagare.....	3
3. Studiecirkelns uppbyggnad.....	5
4. Evaluering.....	6
4.1 Studiecirkeln som metod för professionellas kompetensutveckling.....	7
4.2 Utmaningar med studiecirkeln	7
4.3 Tillämpning av biografiska perspektiv i klientarbete	8
5. Slutsatser.....	10

1. Bakgrund och syfte

Att vidareutveckla studie- och forskningscirklar i aktuella substansområden hör till Mathilda Wrede-institutets strategiska målsättningar. Våren 2018 disputerade Johanna Björkenheim i socialt arbete med avhandlingen "Towards biographical agency in health social work", som publicerades i Mathilda Wrede-institutets forskningsserie (6/2018). I maj samma år presenterade Björkenheim sina forskningsresultat för professionella inom det sociala området vid ett seminarium som ordnades av Helsingfors stads social- och hälsovårdssektor. Presentationen väckte intresse och diskussion om teoretiska perspektiv överhuvudtaget och om tillämpningen av biografiska perspektiv inom olika områden av socialt arbete. Därmed påbörjades planeringen av en studiecirkel där professionella skulle ges möjlighet att fördjupa sig i teorier och teman ur Björkenheims avhandling.

Syftet med studiecirkeln var att erbjuda professionella i socialt arbete möjlighet att fördjupa sig i biografiska perspektiv under ledning av en expert i ämnet. Syftet var att inspirera praktiker att implementera sådana teoretiska perspektiv i sitt arbete, pröva metoder och tänkesätt och finna nya infallsvinklar för sitt eget arbete. Målsättningen var att erbjuda kompetensutveckling och möjliggöra reflektion av det egna sättet att arbeta. Tanken var att studiecirkeln skulle gå på svenska och att studerande i praktikforskning vid Helsingfors universitet skulle kunna utföra praktikforskning inom studiecirkeln; denna tanke gick dock inte att genomföra.

Planeringen av studiecirkeln påbörjades sommaren 2018 och studiecirkeln arrangerades i oktober-december 2018. Studiecirkeln planerades och genomfördes av Johanna Björkenheim, pol.-dr, socialarbetare och Ilona Fagerström, utvecklingsplanerare, socialarbetare vid Mathilda Wrede-institutet och Helsingfors stad. Denna rapport är en sammanfattning och evaluering av studiecirkeln.

2. Marknadsföring och deltagare

Marknadsföringen av svensk studiecirkel påbörjades i juni med information och uppmaning till preliminär anmälan. Marknadsföringen gjordes via FSKC-infobrev, till MWI

styrelsemedlemmar, via e-post samt via MWI:s Facebook-sida. Marknadsföringen fortsatte i augusti. I och med ett lågt antal preliminärt intresserade beslöts studiecirkeln hållas som tvåspråkig (svenska och finska). Av tidtabellsskäl kunde praktikforskning denna gång inte kopplas till studiecirkeln. Målsättningen för studiecirkelns deltagarmängd var 10-12 deltagare. Totalt 13 personer anmälde sig och 12 deltog. Alla deltagare var kvinnor.

Som framgår av diagram 1 var de flesta deltagarna (6) anställda vid Helsingfors stad. Tre personer arbetade för Esbo stad och två vid HNS. En person var studerande i socialt arbete vid Helsingfors universitet och skrev sin magistersavhandling utifrån narrativa perspektiv.

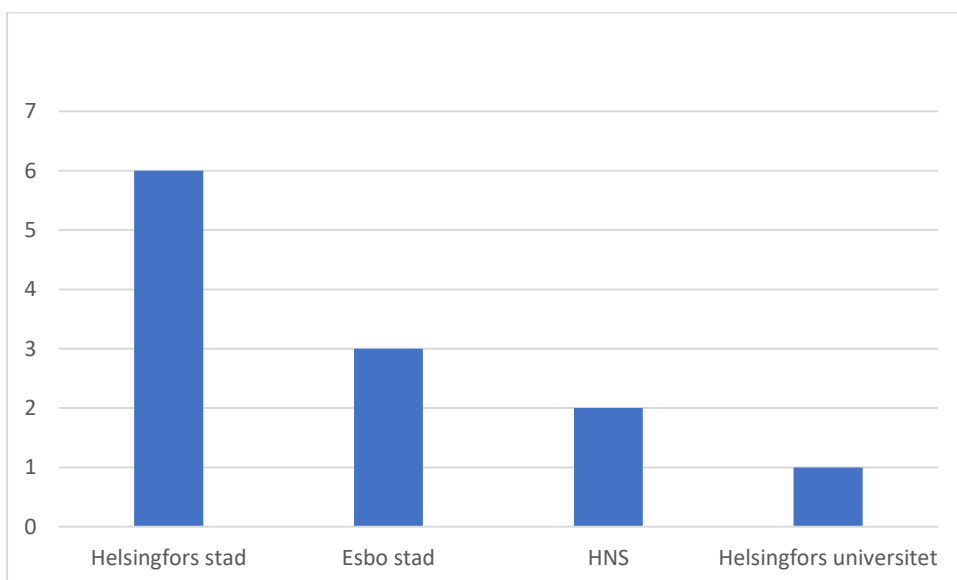

Diagram 1. Antal deltagare enligt organisation (N=12)

Deltagarna representerade huvudsakligen fem arbetsområden (diagram 2): barnskyddet (3), gerontologiskt socialt arbete (3), hälsosocialarbete (2), invandrartjänster (2) och funktionshinderservice (1). En person var socionom, de övriga socialarbetare.

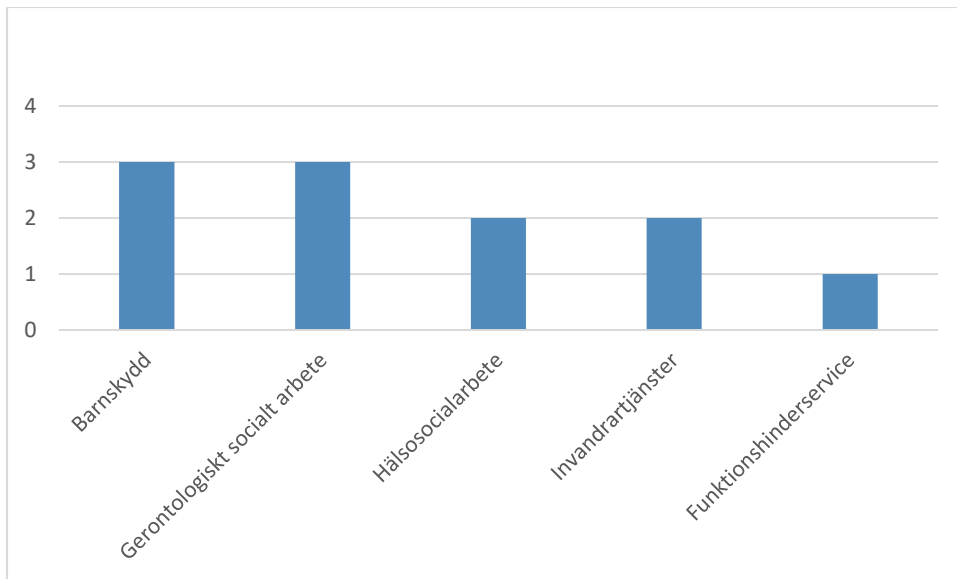

Diagram 2. Antal professionell enligt serviceform (N=11)

3. Studiecirkelns uppbyggnad

Studiecirkeln innehöll fyra 2-timmars träffar med cirka två veckors mellanrum 18.10, 1.11, 15.11 och 3.12 kl. 14 – 16. Träffarna hölls vid Mathilda Wrede-institutet på SFV-huset G 18. Vid varje träff serverades kaffe och te som FSKC bidrog med.

Vid den första träffen fick deltagarna bekanta sig med varandra; alla presenterade sig och berättade varför de var intresserade av att lära sig mer om biografiska perspektiv. Deltagarnas möjligheter att förstå det andra inhemska kartlades; det visade sig att de finskspråkiga deltagarna förstod svenska mycket väl men var nöjda med att själva få tala finska. Johanna Björkenheim höll en introduktionsföreläsning om sin forskning.

Deltagarna ombads till följande gång utföra en övningsuppgift som gick ut på att iaktta möjliga biografiska aspekter i sitt arbete och att koncentrera sig på att lyssna speciellt noga på några klienter. De ombads också skriva ner sina reflektioner kring detta.

Den andra träffen började med smågruppsdiskussioner kring erfarenheterna av att upptäcka biografiska perspektiv i sitt arbete och bli en bättre lyssnare. I en föreläsning beskrevs sedan biografiska intervjuer och vilka etiska aspekter socialarbetare som vill göra sådana bör iaktta. Deltagarna fick rita sin egen livslinje.

Övningsuppgiften till följande gång innebar att utföra en biografisk intervju med 1–2 klienter och skriva ner sina reflektioner kring detta.

Den tredje träffen började med smågruppsdiskussioner kring erfarenheterna av att utföra biografiska intervjuer. Den teoretiska föreläsningen handlade om begreppet biografiskt agentskap och om hur sådant agentskap kunde stödjas hos olika slag av klienter.

Den sista övningsuppgiften som gavs innebar att öva sig i att medvetet stödja några klienters 'biografiska agentskap' och skriva ner sina reflektioner kring detta. Dessutom ombads deltagarna att skriva ett sammandrag av sina reflektioner om biografiska perspektiv under hela studiecirkeln och att vid den sista träffen presentera sina tankar kring användningen av sådana perspektiv i det egna arbetet. De skriftliga slutreflektionerna skickades till studiecirkeln's ledare.

För den sista träffen hade fem deltagare förberett presentationer om sitt arbete och hur de tänkt sig att biografiska perspektiv kunde användas där. En sjätte berättade spontant om en situation där hon upplevt att biografiskt tänkande hade hjälpt henne i arbetet med en viss klient.

Deltagarna fick ge muntlig och skriftlig feedback på studiecirkeln och idéer för att utveckla den.

4. Evaluering

Studiecirkeln evaluerades med en feedback-blankett under sista gången; de deltagare som inte var närvarande fick sig blanketten tillsänd elektroniskt. Av totalt 12 deltagare fick vi feedbacksvar av 8. Sex deltagare skickade in sina skriftliga reflektioner om vad de lärt sig under studiecirkeln. I detta kapitel beskrivs deltagarnas erfarenheter av studiecirkeln utgående från svaren.

Feedbacken var allmänt positiv och studiecirkeln upplevdes som en lyckad helhet. Alla respondenterna tyckte att de hade fått ut någonting av studiecirkeln och alla skulle rekommendera studiecirkeln till en kollega. Deltagarna verkar ha varit nöjda med innehåll och metoder i sin helhet. Feedbacken innehåller några utvecklingsförslag och lyfter fram utmaningar eller hinder för inläringen och deltagandet som har att göra med de yttre ramarna, t.ex. deltagarnas arbetsituation.

4.1 Studiecirkeln som metod för professionellas kompetensutveckling

Studiecirkeln ansågs väl ha motsvarat respondenternas (8) behov. Kombinationen av teori och praktisk övning samt gemensam reflektion fungerade bra för de flesta. Deltagarna beskriver ett behov av att utveckla sitt eget arbete och sina arbetssätt.

Innehållet motsvarade utmärkt mina behov. Det gav mig nya idéer som jag behöver med utvecklandet av mitt arbete.

Speciellt viktig upplevdes möjligheten att få stanna upp och reflektera tillsammans med kollegor i en skapande atmosfär. Teoretiska referensramar, etisk reflektion samt delandet av erfarenheter ansågs viktigt. De konkreta metoderna uppskattades.

Det var viktigt att det fanns utrymme till brainstorming och fri diskussion. Gruppens ledare hade en konsultativ roll och kunde bibehålla den till slutet, vilket möjliggjorde en skapande atmosfär.

4.2 Utmaningar med studiecirkeln

Studiecirkeln pågick intensivt med fyra träffar under en period av drygt sex veckor. De som deltog i enbart de första träffarna eller en träff här och där fick en annan uppfattning av studiecirkeln än de som hade möjlighet att delta alla gångerna och som kunde utföra övningarna i praktiken.

Studiecirkeln har varit intressant men den kändes väldigt kort. Eftersom jag fick förhinder att delta i två av träffarna känner jag att jag inte kommit in på djupet i det biografiska perspektivet. Det känns som om det hela blev på hälft, men samtidigt väckte det många tankar och nya idéer.

De flesta upplevde arbetsmetoderna i studiecirkeln som fungerande. I början hade teorin mera utrymme, medan de sista träffarna innehöll mer gemensam reflektion kring egna erfarenheter. Några upplevde den teoretiska biten för tung och omfattande, medan en annan hade önskat mer tid för de teoretiska diapresentationerna.

Tehtävät koin omikseni, keskustelut myös. Luento-osuus iltapäivän viime tunteina oli ensimmäisellä kerralla aika raskas.

Flera av respondenterna upplevde att studiecirkeln kunde ha varit längre och att man kunde ha diskuterat verktyg och metoder ännu mera. En deltagare önskade att det skulle reserveras tid för egna dagboksanteckningar i slutet av träffarna för att möjliggöra en djupare individuell reflektionsprocess.

Jag föreslår liknande studiecirklar med lite mera tid, en halv timme mer per gång och fem gånger sammanlagt.

En del gav positiv feedback för studiecirkeln tvåspråkighet; ingen gav negativ feedback för tvåspråkigheten.

Oikein kiva, että oli kaksikielinen opintopiiri, toimi hyvin. Kiitos.

4.3 Tillämpning av biografiska perspektiv i klientarbete

Alla deltagare upplevde att de fick nya verktyg för sitt eget arbete även om metoderna, t.ex. biografiska intervjuer, som sådana inte kan rakt tillämpas i arbetet. Detta beror på vilka arbetsuppgifter man har. Trots att utförliga biografiska intervjuer inte direkt kan utnyttjas i arbetet upplevde samtliga respondenter att de i studiecirkeln fick nya synvinklar och tankesätt för sitt eget arbete.

Uskon, että kuuntelutaito ja ihmisen kokemusten sanoittaminen yhtenäisehköksi tarinaksi auttaa minua jatkossa.

Ja, absolut. Jag kan använda biografiska intervjuer i avgränsad form. Också livslinjen är nyttig i många situationer där man inte har så mycket tid till berättelser.

Deltagarna reflekterade i sina fria texter över hur klienter kan ha nytta av biografiska metoder och av socialarbetarens biografiska glasögon. En deltagare skrev att biografiska glasögon utgör grunden för allt socialt arbete. Hon hade jobbat inom olika sektorer som socialarbetare och ofta varit besviken på att socialt arbete i dag reducerats till små uppgifter kring ett problem, som socialarbetaren försöker åtgärda. Hon skriver så här:

Studiecirkeln gav mig ett nytt hopp för att socialarbetet kan utvecklas genom att man går tillbaka till dess ursprung och kärninnehåll, och tar en annorlunda titt på vad som gjorts tidigare. Kartläggningen av det sociala – nätverk, ekonomin, boendet, arbetet, studierna osv – som också är socialarbete, kommer i ideala fall först efter att man bekantat sig med vem man har att göra med. Jag kom underfund med att man kan göra en flexibel metod av biografiska perspektiv, med olika betoningar, avgränsningar, teman, livsområden osv. utan att hoppa långt från själva socialarbetet. Man kan få nyttig information för att ge klienten de till hans liv passande verktygen – vilket ju ofta betyder en gemensam kartläggning av hur klienten kan agera bäst för att uppnå de mål som faktiskt kommer att göra hans liv bättre på längre sikt.

Metodologin utmanar socialarbetaren att fungera som aktiv lyssnare istället för att bara ställa mer eller mindre slutna frågor. En del var fundersamma över att biografiska intervjuer fungerar enbart i vissa situationer, men märkte sedan att biografiska perspektiv kan utnyttjas som vid och mångsidig referensram i arbetet.

Deltagarna upplevde att biografiska intervjuer gav dem nya synvinklar på klienternas situation och att klienternas framtidsperspektiv verkade bli positivare. Just de biografiska metoderna och synsättet hjälpte klienterna i detta.

Jag ser det som viktigt att i en biografisk intervju vara noggrann med att det inte blir som ett förhör. Det är viktigt att uppehålla en bekväm och trygg stämning och atmosfär. Klienten skall själv få välja vad hen vill berätta; intervjuaren skall inte vara för nyfiken. Jag tycker det vore viktigt att hitta de positiva händelserna från hemlandet och se dem som resurser hos individen. Samtidigt kan biografiska intervjuer hjälpa klienten med framtidsfunderingar.

Det biografiska närmandesättet och terminologin gav de professionella nya sätt att närma sig klientarbetet. I en biografisk intervju kan klienten berätta just det som är aktuellt för hen i den stunden. Biografisk intervju som metod ansågs möjliggöra bearbetning också av svåra

upplevelser, bl.a. genom att sådant som klienter känner skam över sägs högt, vilket sedan kan minska skamkänslan och gör livet lättare att acceptera. Biografiskt agentskap som term gav möjligheten att på ett nytt sätt diskutera och förhålla sig till klienternas styrkor. Närmandesättet där individen ses som biografisk aktör kan i ett längre perspektiv också utnyttjas till att stärka klienternas självkänsla.

Dokumenteringen av biografiska intervjuer gav upphov till mycket diskussion och reflektion kring etiska aspekter. En socialarbetare beskrev hur hon utfört en biografisk intervju som hon skrev ner och lät klienten läsa igenom. Socialarbetaren hade en positiv upplevelse av detta: klienten hade känt väl igen sig och varit nöjd med texten.

Sain sellaisen mielikuvan, että hän ylläpiti osittain onnellisuusmuuria. Totesin mielessäni, että hänellä on siihen oikeus.

5. Slutsatser

Studiecirkeln visar att det finns ett behov för socialarbetare att reflektera i grupp över nya sätt att arbeta med klienter. Det verkar viktigt att professionella erbjuds teoretiska perspektiv som de sedan själva kan använda och forma till lämpliga metoder i sitt eget arbete. Studiecirkeln som format för inläring och reflektion verkar lämplig för detta ändamål. Det behöver finnas mycket tid för reflektion och processande av idéer i grupp. Den här studiecirkeln ställde inga krav på deltagarna, allt var frivilligt och de deltog så mycket de kunde och ville; varje deltagare fick utveckla sitt tänkande i den riktning som kändes mest relevant för just den personens arbete. Studiecirkeln visar att biografiska perspektiv kan tillämpas inom olika serviceformer och med klienter i olika ålder och med olika slags behov av professionellt stöd.

En stor utmaning för flera av deltagarna visade sig vara svårigheten att utsätta arbetstid för att delta i träffarna och utföra därtill hörande övningar, vilket kunde ha fördjupat inlärningsprocessen. Tack vare att deltagarantalet var tillräckligt stort, men inte alltför stort för en trygg, reflektiv gruppprocess, fungerade gruppen bra trots tillfälliga bortfall.

Eftersom det inte lyckades att få ihop en tillräckligt stor svenskspråkig grupp blev gruppen tvåspråkig. Tvåspråkigheten fungerade dock i det här fallet mycket väl. Ledarna talade svenska och deltagarna fick tala och skriva på det språk som kändes bäst för dem.

Om liknande studiecirkelplaneras kunde träffarna med fördel få vara litet längre, 2½-3 timmar per gång i stället för 2 timmar, för att på så sätt ge mer utrymme för deltagarnas egna reflektioner och diskussioner. En helhet på fyra eller fem träffar är troligen ganska optimalt: det ger en koncentrerad puff kring temat. Två veckor mellan träffarna gav också tillräckligt med tid för att utföra övningsuppgifterna utan att greppet slappnade.

Studiecirkelformatet verkar vara ett fungerande koncept och formatet kunde användas kring andra viktiga teman. För att konceptet ska kunna utvecklas behöver det finnas intresse och finansiärer inom Mathilda Wrede-institutets organisationer.

Bilaga 1. Feedbacksblankett

BIOGRAFISKT PERSPEKTIV I SOCIALT ARBETE
ELÄMÄKERRALLINEN LÄHESTYMISTAPA SOSIAALITYÖSSÄ
– tvåspråkig studiecirkel, fyra träffar 18.10-3.12.2018
- Feedback/Palaute

Använd även baksidan vid behov! Käytä tarvittaessa myös paperin kääntöpuolta!

1. Hur många **träffar** deltog du i? Kuinka moneen **tapaamiseen** osallistuit?
2. Hur väl motsvarade **innehållet** i studiecirkeln dina behov? Kuinka hyvin opintopiirin **sisältö** vastasi tarpeisiisi?
3. Vad kändes speciellt **viktigt**? Mikä tuntui erityisen **tärkeältä**?
4. Vad kändes **onödigt**? Mikä tuntui **turhalta**?
5. Hur lyckade anser du att **arbetsmetoderna** i studiecirkeln var? (föreläsningar, diskussioner i smågrupp/stor grupp, övningsuppgifter osv) Kuinka hyvin **työmenetelmät** sopivat opintopiiriin? (luennot, keskustelut isoissa/pienissä ryhmissä, tehtävät yms.)
6. Fick du nya **verktyg** till ditt eget arbete? Saitko opintopiiristä uusia **välineitä** työhösi?
7. Idéer och **förslag** för fortsättning? Ideoita ja **ehdotuksia** jatkoon?

8. Skulle du **rekommendera** studiecirkeln för en kollega? **Suosittelisitko** opintopiiriä kollegalle?

JA/KYLLÄ

NEJ/EI

KANSKE/EHKÄ

9. Andra **hälsningar** till studiecirkeln's ledare: Muita **terveysiä** opintopiirin ohjaajille:

10. **Namn** (frivilligt):
